

Kritéria ideovosti v pedagogice a psychologii

Doc. dr. MILOSLAV KODÝM, CSc.,
Pedagogická fakulta, České Budějovice

Zvýšená pozornost k ideologickým problémům v posledních letech se projevuje především ve společenských vědách, jejichž úloha při řešení aktuálních otázek budování socialismu stoupá.

XIV. sjezd KSČ a z něho vycházející jednání zdůraznily význam vědy ve vývoji společnosti a podtrhly myšlenku, že věda je důležitou výrobní silou. Zdůraznily zároveň důležitost aktivní účasti společenských věd při rozpracování cílů společnosti a možností jejího rozvoje. Proto také společenským vědám uložily úkol rozpracovat perspektivní problémy spojené s rozvojem socialistické společnosti v podmínkách vědeckotechnické revoluce a třídně rozděleného světa. Nástupem k plnění tohoto úkolu byly celostátní ideologické semináře všech společenských věd, pořádané oddělením školství a vědy ÚV KSČ a prezidiem ČSAV, jejichž cílem bylo zhodnotit současný stav a zároveň zajistit, aby systém společenských věd byl budován na pevném teoretickém základě marxismu-leninismu za stálého principiálního boje proti buržoazní a revizionistické ideologii.

V systému společenských věd má důležité postavení psychologie a pedagogika. Obě vědy mají za úkol zabezpečovat svůj další rozvoj na principu marxisticko-leninské teorie v duchu potřeb výstavby vyspělé socialistické společnosti. K tomu musí vybudovat ideově pevnou, straně oddanou kadrovou základnu, zvýšit úroveň řízení vědy a účinně zavádět ověřené výsledky vědy do společenské praxe.

Psychologie i pedagogika mají poskytnout především vědecké předpoklady pro zdravé utváření osobnosti v podmínkách socialistické vědeckotechnické revoluce, v níž stále více roste význam lidského činitele a mění se charakter jeho činnosti. V cílevědomém vytváření životních podmínek socialistického člověka, v umění rozvíjet a mobilizovat jeho tvůrčí schopnosti, jeho morální kvality a ostatní vlastnosti spočívá další rozvoj celé naší socialistické společnosti. V těchto souvislostech si musí naši pedagogové a psychologové uvědomit svoji historickou odpovědnost a učinit vše pro jednoznačnou socialistickou angažovanost.

Přestože v posledních letech bylo po překonání krizového období naší společnosti v mnoha směrech dosaženo při budování pedagogických a psychologických věd velkého pokroku, je stále ještě mnoho problémů nedořešeno. Doznívá a nepříznivě působí neblahé dědictví minulosti, které vyplývá z nedocení významu našich věd pro společenský vývoj i z nesprávných ideových postojů mnohých pedagogů a psychologů.

Stále ještě není vždy správně chápán vztah vědy a ideologie, z čehož vyplývá nepochopení potřeb společnosti a politiky KSČ u části československých pedagogů a psychologů. Zdůrazňuje se objektivita experimentálních údajů, volá se po »čisté vědě«, zbavené veškeré ideologie. Tato dezideologizace vědy je v podstatě protimarxistická, oportunistická a nutně vede na scestí při hledání poslání psychologie a pedagogiky v socialistické společnosti. Prosazují se pak tendence netřídního přístupu k základním psychologickým a pedagogickým otázkám, objevují se snahy zbavit řízení společenských procesů vlivu strany (např. v oblasti výchovného působení, v kádrových otázkách apod.).

Stejně škodlivé je formální uznávání jednoty vědy a ideologie, omezující se na povrchnost a frázovitost při výkladu skutečnosti. Okázalé používání marxistických pojmů, bezmyšlenkovité skloňování termínů socialismus, komunismus atd. neučiní přednášku nebo tištěnou práci ideově správně angažovanou.

Všechny formy objektivismu, pozitivismu, scientismu, pragmatismu, stejně jako formy povrchního diletantismu jsou základem deformace vědy a vážným nebezpečím pro socialismus.

Ideovou funkci vědy, tedy i pedagogiky a psychologie, je nutno chápat komplexně. Ideové otázky jsou na vědeckou práci vázány složitým způsobem: projevují se volbou tematiky, marxisticko-leninským přístupem k jejímu zkoumání i k praktické aplikaci ve společenské praxi. Všechny tyto aspekty jsou kritériem ideovosti. Ideovost se nejprůkazněji projevuje v teoretických východiscích a v metodologii. Téma či název práce mohou být ideově hodnotné a společensky závažné, práce sama však ideových hodnot postrádá, jestliže teoretická východiska a způsob zpracování jsou nemarxistické. V některých pracích nechybí »ideový úvod« a řada povrchních frází; často však jde o pouhou nálepku, pod níž se vlastní práce hemží terminologií z arzenálu buržoazní nemarxistické psychologie a pedagogiky.

Rozvoj naší pedagogiky a psychologie vyžaduje zabývat se více jejich vlastními teoretickými problémy, jejich zpracováním na marxisticko-leninské základně. Nic by nebylo škodlivější než zanedbávat rozvoj teorie. L. Brežněv na XXIV. sjezdu KSSS k této otázce řekl: »Opakování starých definic tam, kde se již přežily, neschopnost nebo neochota přistupovat nově k problémům — to vše škodí věci a dává možnost revizionisticky překrucovat marxismus-leninismus.« Zdůraznil dále, že přesvědčivost našich argumentů v boji proti antikomunismu vzrůstá, jestliže vychází z aktivní činnosti a originálních výsledků tvůrčího bádání.

V souvislosti s potřebou rozvoje marxistické psychologie a pedagogiky je tedy nutné zabývat se zejména problémy marxisticko-leninské metodologie. Zpracování metodologických problémů vyplývajících z ideového odkazu klasiků marxismu-leninismu má rozhodující význam pro rozvoj psychologie a pedagogiky, pro další zvýšení jejich úlohy v boji proti

buržoazní ideologii a revizionismu v procesu socialistické výstavby. Splnění všech perspektivních úkolů psychologie a pedagogiky závisí především na stupni rozvoje obecné teorie a metodologie vědeckého poznání jako základu veškeré vědeckovýzkumné práce. Předpokladem je důkladná znalost marxismu-leninismu a jeho tvořivá aplikace při výkladu pedagogických a psychologických jevů na základě pochopení neformální jednoty principů marxismu-leninismu a poznatkového systému pedagogiky a psychologie.

Ideologické zaměření pedagogiky a psychologie je nutno vidět v jednotě pedagogické a psychologické teorie s praxí budování socialismu. Je nepochybné, že ideovost psychologické a pedagogické práce se projevuje zejména v tom, k o m u a j a k slouží její výsledky, j a k p ř i s p í v á j í k uspokojování potřeb společnosti, jak přispívají k jejímu rozvoji. Jedině z tohoto hlediska může být hodnocena skutečná ideologická úroveň jak psychologie a pedagogiky, tak jednotlivých psychologů a pedagogů. Je zapotřebí, aby si psychologové i pedagogové uvědomili, jaké praxi slouží, jaké společnosti dávají k dispozici své poznatky, aby si uvědomili, že jejich prvotním úkolem a prvotní motivací jejich činnosti musí být služba socialismu a dalšímu rozvoji socialistické společnosti. Lapidárním příkladem, jak je možno zneužít vědeckých poznatků v neprospěch lidí a socialistické společnosti, je buržoazní propaganda, jíž slouží nejen rozsáhlý aparát moderních masových komunikačních prostředků, ale i dobře honorovaní buržoazní vědci. Proto se psycholog a pedagog nemůže spokojit jen se zjištěním nového poznatku, zákona, ale musí také vědět, jak nový poznatek či zákon bude ve společenské praxi realizován.

Posláním marxisticko-leninské psychologie a pedagogiky je realizovat aplikační možnosti v různých oblastech společenské praxe. Praxe je zároveň nejlepším zárukou skutečné objektivnosti nových poznatků a stává se tak i hlavním a určujícím stimulem další vědecké práce.

Důsledné uplatňování kritérií ideovosti umožňuje výrazné zesílení a prohloubení specifického přínosu pedagogiky a psychologie k utváření socialistického vědomí osobnosti, což je v podstatě nejdůležitější funkcí obou věd. Vždyť jedním ze stěžejních úkolů pedagogiky i psychologie je pomáhat komunistické straně v ideologickém boji o vědomí socialistického člověka, zejména mladého, a při vytváření vědeckého světového názoru a socialistického způsobu života. To vyžaduje, aby ve spolupráci s dalšími vědami, zvláště filozofií a sociologií, pomáhaly očistit vědomí lidí od maloburžoazních a jiných nesprávných názorů a postavily tak občany k plnění revolučního poslání při výstavbě socialistické společnosti. Jen z těchto aspektů je nutno chápat ideovou funkci vědy a hodnotit úroveň naší marxistické pedagogiky a psychologie.

КРИТЕРИИ ИДЕЙНОСТИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ

Марксистская педагогика и психология занимают выдающееся место в системе общественных наук и вместе с другими дисциплинами выполняют ответственные задания в процессе развития граждан и всего общества в духе социализма. Однако необходимой предпосылкой для успешного выполнения вышеупомянутых заданий является разработка идеологических проблем в теории марксистской педагогики и психологии и творческое применение теории на практике строительства социализма.

К наиболее важным критериям идейности относится совпадение решаемой проблематики с актуальными запросами общества, марксистско-ленинский подход к ее исследованию и интерпретации и стремление использовать приобретенные познания в практических условиях общественной жизни. Пользуясь этими критериями, можно провести оценку достижений и уровня развития нашей педагогики и психологии.

MILOSLAV KODŮM

CRITERIA FOR ASSESSING THE IDEOLOGICAL ASPECT IN PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

Marxist pedagogy and psychology have a significant position in the system of social sciences and, together with the other sciences, fulfil important tasks in the development of the socialist citizen and all our society. However, a prerequisite for a successful implementation of these tasks is the elaboration of ideological questions in the theory of Marxist pedagogy and psychology and a creative application of the theory to the practice of socialist construction. The most impor-

tant criteria for assessing the ideological aspect are: correspondence between the problems that are being solved and the current requirements of society, Marxist-Leninist approach to the investigation and interpretation of these problems, and the efforts to apply the results thus obtained to social practice. According to these criteria it is possible to evaluate the level of development of our pedagogy and psychology and what has been attained.